

Ю. С. Колодій

Проблеми індикативного планування в промисловості

Розглянуті проблеми індикативного планування промисловості. Викладена характеристика індикативного планування. Охарактеризована діяльність промислової галузі України. Зазначено методи вирішення проблем індикативного планування. Проаналізовано індикатори розвитку а також економічний стан промислової галузі в країні.

Ключові слова: індикативне планування, індикатори розвитку, промисловість.

Основною проблемою дослідження є визначення і характеристика проблем індикативного планування в промисловості. На підставі вітчизняного та зарубіжного досвіду доведено необхідність розвитку індикативного планування в Україні як механізму реалізації соціально-економічної та екологічної політики держави. Вступання до СОТ означає офіційно визнану і необхідну відкритість економіки України для всього світу, її присутність і конкурентоспроможність на європейських та світових ринках.

Проблема визначення і ефективності індикативного управління вимагає дослідження економічних та правових аспектів. Вагомий внесок у розв'язання даної проблеми внесли А. Ф. Серков [1], В. І. Кушкін, Н. А. Волгін [2], в роботах яких описано систему індикативного управління. Питаннями державного регулювання розвитку національного ринкового господарства займались: П. А. Самуельсон, В. Д. Нордхаус [3].

Визначити проблеми індикативного планування в промисловості, охарактеризувати їх та сформулювати шляхи розвитку цих проблем. Проаналізувати економічний стан промисловості в країні та показати тенденцію її розвитку за останні роки. Проаналізувати основні індикатори розвитку промислової галузі.

Однією з найсуттєвіших проблем соціально-економічної ефективності системи влади в Україні є її націленість на бюрократичний процес, а не на ефективний, запрограмований і заздалегідь визначений результат управлінської діяльності. Якщо простежити історію й світовий досвід, то практично в кожній країні перехідного типу домінує не економічний аргумент, а політична риторика; панує певна демагогія в аргументації доцільності того чи іншого державного втручання та свавілля лобістських груп під час розробки і ухвалення рішень з питань економічної політики. Відсутність чітких економічних засад державного регулювання завдає значної соціально-економічної й політичної шкоди державам у перехідний час, коли змінюються суспільні орієнтири і всі суб'єкти відносин – громадяни, суб'єкти господарювання, державні органи – вчаться діяти за логікою економічного інтересу й доцільності, яка визначається критерієм вигідності й економії ресурсів і передбачає головний принцип: вигоди від певної дії повинні бути більшими від витрат на її здійснення.

В Україні необхідно переходити від галузевих до функціональних принципів регулювання економікою, спрямованих на попередження і вирівнювання неспроможностей ринку, породжених дією стихійних ринкових сил. Головною перешкодою на шляху соціально-економічного розвитку є застаріла система управління, в якій фактично відсутні процедури аналізу, розробки політики, соціально-економічного прогнозування, стратегічного планування, системного моніторингу й оцінювання досягнутих результатів.

З метою удосконалення системи державного регулювання соціально-економічними відносинами, підвищення ефективності використання ресурсів, відстеження впровадження державних рішень і програм та оцінювання рівня досягнення визначених цілей і завдань в Україні необхідно запровадити в дію систему індикативного управління й планування, яка успішно застосовується у Франції, США, Китаї, Японії та інших ринкових державах [4].

Впровадження такої системи дасть можливість створити ефективну, конкурентну і демократичну модель організації влади й управління, за якої фактично саме суспільство щорічно за

власні бюджетні кошти найматиме державні органи управління та відповідальних посадових осіб для професійного управління суспільними відносинами. І, при цьому, суспільство зобов'язуватиме владу досягати в кінці кожного року конкретних результатів роботи, які будуть визначені у системі індикаторів.

Основні індикатори – рівень життя населення, темпи розвитку регіону, міста, району, галузі економіки, розвиток соціальної сфери, підприємств, організацій, величина середньої заробітної плати, інфраструктурна забезпеченість і т. д. Щодо промисловості, то основними індикаторами є показники виробництва, добування, обробки по наступних секціях: металургія та оброблення металу; хімічна і нафтохімічна промисловість; машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування; виробництво електричного та електронного устаткування; транспортне машинобудування; легка промисловість; виробництво деревини та виробів з деревини, крім меблів.

Система індикативного управління дасть можливість перетворити суб'єктів управління на суб'єктів відповідальності, що будуть переорієнтовані на досягнення чітко визначених соціально-економічних завдань і стануть підконтрольними й підзвітними. Механізм чітко визначених індикаторів дає змогу систематично оцінювати практику державного й муніципального управління і корегувати соціально-економічну політику на всіх рівнях влади, – держави, регіону, населеного пункту, окремого підприємства. В загальному підсумку, це означає – технологічно спрямувати адміністративні процедури регулювання економіки й суспільних відносин на досягнення кінцевих цілей і результатів [4].

Індикативне управління й планування – це програмно-цільовий метод, що базується на ринкових підходах до управління соціально-економічними змінами в суспільстві. На відміну від директивного планування, індикативне управління забезпечує рівноправну й конкурентну взаємодію усіх суб'єктів господарювання, їхнє безпосереднє залучення до процесу управління економікою при збереженні пріоритетності державних інтересів. Оскільки індикативне управління є також інститутом державного регулювання, воно дає можливість корегувати й виправляти

дефекти й неспроможності як ринкового механізму, так і державно-бюрократичного втручання у соціально-економічні відносини.

Індикативне управління й планування передбачає розробку державних рішень не на основі загальних політичних намірів і абстрактних завдань (як це відбувається в Україні на теперішній час), а на підставі чітких кількісних і якісних параметрів, які повинні бути досягнуті органами влади й управління у визначений проміжок часу. Під час індикативного планування визначаються декілька груп характеристик:

- характеристика бажаного стану конкретного об'єкта управління у так званих опорних точках (індикатори);
- характеристика способів і засобів досягнення цього бажаного стану об'єкта управління (регулятори).

Система управління, що базується на індикаторах, дає змогу розробляти і впроваджувати адекватні й ефективні адміністративні регулятори, що надають процесам управління і реалізації соціально-економічної політики більшої прогнозованості, прозорості, відкритості, а отже, придатності для моніторингу і відстеження ефективності та функціональної цілеспрямованості.

Індикативне планування – це не директивне, орієнтуюче планування й управління на державному рівні. Індикатор – (від лат. *indicator* – показник) – це орієнтовний економічний показник, вимірювач, що дає змогу певною мірою передбачити, в якому напрямі доцільно очікувати розвитку соціально-економічних процесів. Індикативні плани-прогнози складаються не з метою силового втручання в економічні відносини, а для покращення орієнтації суб'єктів господарювання в соціально-економічних умовах, для стимулювання розробки ними більш реалістичних і ефективних планів власного розвитку на основі бачення й прогнозування економічного майбутнього державними органами і залученими ними науковими установами.

Слід відзначити, що в галузі індикативного планування дуже мало теоретичних розробок та повна відсутність досвіду в українських умовах. Таким чином, у вирішенні завдань про індикативне планування потрібно творчо використовувати й багату практику держав розвиненої ринкової економіки, де індикативне планування довело свою високу ефективність як один із засобів державного регулювання.

Промисловість – найважливіша галузь народного господарства, що впливає на рівень розвитку продуктивних сил суспільства і є сукупністю підприємств (заводів, фабрик, копалень, шахт, електростанцій), зайнятих виробництвом знярядь праці як для самої промисловості, так і для інших галузей народного господарства, а також добуванням сировини, матеріалів, палива, виробництвом енергії, заготовкою лісу і подальшою обробкою продуктів, отриманих в промисловості або вироблених в сільському господарстві.

Промисловість складається з двох великих груп галузей – добувної і оброблювальної промисловості. До добувної промисловості належать підприємства, що добувають гірничо-хімічну сировину, руду чорні і кольорові метали і ін.

До оброблювальної промисловості належать підприємства по виробництву чорних і кольорових металів, прокату, хімічних і нафтохімічних продуктів, машин і устаткування, продуктів деревообробки і целюлозно-паперової промисловості, цементу і ін. будівельних матеріалів, продуктів легкої і харчової промисловості, а також підприємства по ремонту промислових виробів і теплоелектростанцій.

Сучасний стан промисловості характеризується ростом обсягу реалізованої промислової продукції (табл. 1).

Основні показники розвитку промисловості характеризуються ростом (табл. 2). Проте потрібно зауважити, що ріст промисловості як і інших галузей народного господарства розпочався з 2000-го року.

Таблиця 1

Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг)
за 2001-2006 роки*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	млн. грн.					
Промисловість	210843	229634	289117	400757	468563	551729
Базовий темп приросту		8,91	28,21	52,95	32,16	39,44

* Складено за [5].

Таблиця 2

Показники розвитку промисловості*

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Основні засоби промисловості (у фактичних цінах, на кінець року), млн. грн.	285328	311089	339259	362598	420080	463001	5019771
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, відсотків	4,8	3,7	2,6	3,3	4,7	5,5	5,8
Частка збиткових підприємств, відсотків	42	41	42	40	38	37	35
Середньорічна кількість найманих працівників у промисловості, тис.	4461,8	4267,2	4063,5	3943,6	3941,2	3913,3	3851,8
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у промисловості, грн.	291,16	375,16	455,85	553,59	697,42	912,83	1144,59

* Складено за [5].

Здійсненням індикативного управління в промисловості України займається Міністерство промислової політики України (Мінпромполітики) яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Отже, при здійсненні індикативного планування міністерство може натрапити на ряд проблем які полягають у наступному [6]:

- неналежному фінансуванні з державного бюджету;
- забруднення навколишнього середовища;
- недосконалості складу промисловості;
- низькому рівні переробки та високій ресурсозатратності виробництва;
- неповна завантаженість обладнання (в середньому 50-60%) хоча існують галузі в яких цей показник перевищує 90%
- застарілий за віком і недостатній за кваліфікацією кадровий потенціал
- форми організації виробництва та методи управління які не відповідають сучасним умовам
- консервативному технологічному укладі і як наслідок – обмеженій платоспроможності суб'єктів внутрішнього ринку;
- недостатньою потужністю фінансово-кредитної системи;
- великому загальному податковому навантаженні;
- недоскопалому нормативно-правовому забезпеченні;
- відсутність інвестиційних ресурсів і коливання кон'юнктури на світовому ринку;
- проблеми підтримки та контролю державою експорту;
- проблеми технічної модернізації підприємств галузі.

Вирішення вказаних проблем забезпечується заходами по наступних основних напрямках промислової політики:

- вдосконалення системи управління промисловістю, в тому числі державною власністю;
- проведення інституціональних перетворень в промисловості спрямованих на інтеграцію та формування нових укладів постіндустріального типу;

- створення системи прискореного інноваційного розвитку промисловості;
- удосконалення структури промислового виробництва та його технологічне переоснащення;
- організація ефективної взаємодії держави, регіонів і бізнесу;
- вдосконалення інвестиційної політики в промисловості;
- розвиток людського потенціалу в промисловості;
- розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та інтеграція у світове промислове виробництво;
- підвищення соціальної спрямованості та екологічної безпеки у промисловості.

Основою нормативно-правового забезпечення повинен стати Закон України «Про промисловість» та інші вдосконалені закони, що регламентують окремі аспекти і напрями інноваційного розвитку промисловості.

Щодо вирішення проблеми в відсутності інвестиційних ресурсів потрібно створити умови для формування організаційно-економічного механізму довгострокового іпотечного фінансування промислового виробництва. В умовах, коли інвестиційний клімат для зовнішніх вкладень у промисловість України залишається несприятливим, а внутрішній фондовий ринок поки що не отримав належного розвитку, головним, найбільш реальним джерелом розвитку промисловості можуть стати позики спеціалізованих кредитних установ.

Метою промислової політики в сфері екологічної безпеки є зниження техногенного тиску на природне середовище та створення умов для реалізації процесів самовідтворення екологічних ресурсів. Це буде досягатися за рахунок застосування економічно обґрунтованих і технічно досконалих ресурсо- та природозберігаючих, маловідходних технологій; впровадження високоефективних очисних споруд.

Головною проблемою промисловості України є низька її конкурентоспроможність. Вона оцінюється світовою спільнотою вкрай низько. Темпи зростання цього показника відстають від середньосвітових,

внаслідок чого в рейтингу Світового економічного форуму вона перейшла з 68 місця в 2005 році на 78 в 2007 році.

В той же час конкурентоспроможність промисловості визначає місце і роль країни в світі та можливості її соціально-економічного розвитку. Тому глобальна конкурентоспроможність промисловості є визначальним пріоритетом державної політики.

Індикативне планування спрямоване на забезпечення довгострокової глобальної конкурентоспроможності України на світових ринках за рахунок переходу на вищий рівень промислової політики – стратегічної взаємодії держави, регіонів, бізнесу, наукових і громадських інститутів; швидкого збалансованого зростання внутрішнього споживчого ринку; створення сприятливих макроекономічних умов для суттєвого підвищення рівня інноваційно-інвестиційної діяльності.

У період поступового переходу економіки України до інноваційної моделі розвитку зростає актуальність проблем управління промисловістю. Необхідним етапом управління промисловістю є планування. Сьогодні вже достеменно відомо, що альтернативи плануванню немає. Нові ринкові умови вимагають переходу планування від директивно-наказових форм до прогнозів, передбачень, пропозицій, застережень, що входять до складу так званого індикативного (рекомендованого) планування, механізм якого і повинен бути покладений в основу промислової політики.

Проаналізовано проблеми які можуть виникати при індикативному управлінні в промисловості. Елемент новизни міститься в обґрунтуванні ролі індикативного планування як найважливішої передумови оптимізації державного управління розвитком промисловості за ринкових умов, а також в узагальненні теоретико-методологічних положень індикативного планування.

У подальшому дослідженні індикативного планування промисловості слід враховувати не тільки проблеми макrorівня, але і проблеми мікрорівня. Також потрібно дослідити взаємозв'язок індикативного плану розвитку промисловості та Державної програми розвитку промисловості.

Список використаних джерел

1. Серков А. Ф. Индикативное планирование в сельском хозяйстве / А. Ф. Серков. – М. : Информагробизнес, 2001 – 158 с.
2. Кушлин. В. И. Государственное регулирование рыночной экономики / В. И. Кушлин, Н. А. Волгин. – М. : Экономика, 2002. – С. 10-30.
3. Самуэльсон П. А. Экономика / П. А. Самуэльсон, В. Д. Нордхаус. – М. : Бином-КноРус, 1999. – 66 с.
4. Кужель О. Особливості та функціональні переваги системи індикативного управління / О. Кужель // Підприємництво в Україні. – № 12 (15 грудня). – С. 22-30. – Веб-сайт : <http://www.academia.org.ua>.
5. Дані Державного комітету статистики України // Веб-сайт : <http://ukrstat.gov.ua>.
6. Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки / Міністерство промислової політики України // Веб-сайт : <http://industry.kmu.gov.ua>.
7. Концепція загальнодержавної програми розвитку промисловості України на період до 2017 року / Міністерство промислової політики України // Веб-сайт : <http://industry.kmu.gov.ua>.
8. Економіка підприємства : в 2 т. / За ред. проф. С. Ф. Покропивного. – К. : Хвиля-Прес, 2002. – Т. II. – 528 с.
9. Постанова від 2 листопада 2006 р. №1538 «Про затвердження Положення про Міністерство промислової політики України» // Веб-сайт : Законодавельство України: <http://www.uapravo.net/data/base04/ukr04169.htm>

Колодій Ю. С. Проблеми індикативного планування в промисленості

Описаны проблемы индикативного планирования промышленности. Изложена характеристика индикативного планирования. Охарактеризована деятельность промышленной отрасли Украины. Отмечены методы решения проблем индикативного планирования. Проанализированы индикаторы развития, а также экономическое положение промышленной отрасли в стране.

Ключевые слова: индикативное планирование, индикаторы развития, промышленность.

Kolodiy Yu. S. Problems of Indicative Planning in Industry.

The problems of the indicative planning of industry are described in the article. Description of the indicative planning is expounded. Activity of industrial sector of Ukraine is described. The methods of working out problems of the indicative planning are marked. The indicators of development and also economic position of industrial sector are analyzed in a country.

Key words: indicative planning, indicators of development, industry.

УДК 338.24:339.13

Н. Л. Михальчишин

**Конкурентна політика в Україні: проблеми реалізації
та напрями їх вирішення**

Розглянуто проблеми реалізації конкурентної політики, а саме: методологічне забезпечення, низький рівень застосування демонополізації та антимонопольного регулювання, забезпечення реалізації чинних законодавчо-нормативних актів. Запропоновано уточнення базових понять, оптимізацію функцій та повноважень державних органів, які беруть участь у формуванні та реалізації конкурентної політики.

Ключові слова: конкурентна політика, антимонопольне регулювання.

Реалізація конкурентної політики в Україні здійснюється в умовах слабого бізнес-середовища, що характеризується високим рівнем корупції, незахищеності прав власності, слабкою правовою системою дотримання контрактів та розповсюдженим фактом ухилення від сплати податків; недостатності довіри до судової влади, подолання чого можливе через зменшення часу очікування рішень господарського суду і розроблення ефективного механізму їх практичного виконання [1]. Незважаючи на чинне конкурентне законодавство актуальною залишається проблема його дотримання та дієвості, а зокрема методологічного забезпечення реалізації конкурентної політики.

Аналіз публікацій за обраною темою. Проблема реалізації конкурентної політики є предметом дослідження багатьох науковців,

---

© Н. Л. Михальчишин, 2008.